

Эки элдин данакери эле

Мындан туура 30 жыл мурда 1988-жылы декабр айында Кыргыз ССР Илимдер академиясы, Кыргыз ССРи Билим берүү Министрлиги, СССРдин 50-жылдыгы атындагы Кыргыз мамлекеттик университети жана Жазуучулар, Журналистер, Киноматографистер Союздары тарабынан Улуу жазуучу Чынгыз Айтматовдун 60-жылдык маарекесине арнап “Чынгыз Айтматов жана учурдагы руханий маданият” деген темада Республикалык илимий-теориялык конференция откорулгон.

Уюштуруу комитетенин чакыруусу аркылуу мен ал конференцияда “Озбекистандык кыргыздардын руханий жашоосунда Чынгыз Айтматовдун чыгармалары” деген темада доклад жасагам. Доклад пленардык жыйында угулду. Аягында конференция катышуучуларына боордоштордун салам дубасын жеткиргем. Ошону менен бирге алардын комуз күүлөрүн унутуп баратышканын, кыргызча китеп, гезит окубай калышканын, тарыхый Ата Мекен менен маданий байланышы жокко эсе экенин белгилегем. Кыргызстандын Кытайда, Ооганда, Тажикстанда, Түркияда жашаган кыргыздар менен маданий байланыштары жакшы жолго коюулганы менен озбекистандык кыргыздар унутта калып жатканын, абал ушундай улана берсе Озбекистанда жашаган бир миллионго чукул кыргыздар жакынкы клечекте оз эне тилибизден кол жууп калышыбыз мүмкүн экени тууралуу таарынчымды да айткам.

Тилекке каршы Чынгыз Айтматовдун 60 жылдыгына арналып откорулгон ошол илимий-практикалык конференцияга жазуучунун оз катыша алган жок. Анын себеби Испанияда Ысык–Кол Форумунун кезектеги жыйынын откоруп келген Чынгыз ага бир аз тумоолоп калган экен. Бирок конференцияга биздин келгенибизди жазуучулар Камбаралы Бобулов жана Казат Акматовтордон угуптур. Улуу жазуучу кийинки күнү бизди кабыл алып биз менен бир саат бою кенен баарлашты. Койгойлордун бардыгын ынтаа коюп укту. Келечекте бул маселелердин чечилерин айтып, бир тууган озбек эли менен ынтымакта жакшы карым катнашта жашагыла деп оз кеп-кенештерин айтты. Акырында китептерине кол тамгасын жазып бизге белек кылды. Элге салам дуба жолдоду.

Ошондон кийин арадан коп узабай эле Кыргыз ССРинин мамлекеттик басма соз камететинин торагасы Барпы Ырыспаев жетектеген мамлекеттик делегация Озбекистанда жашаган кыргыздардын абалынан кабар алыш үчүн атайын кызмат сапары менен ал жакка барды. Кийин уксак конференция учурунда биз тараптан

М.Анарбаев: "Эки элдин данакери эле"

Автор: Эралиев Жээнбек

08.09.2018 13:51 - Обновлено 10.10.2018 11:54

айтылган создор Айтматовдун маалыматына жеткирилип, Озбекистанга Кыргызстандын маданий делегациясынын жонотулвшвно ал кишинин салымы болгон экен. Делегациянын курамында жазуучулар Камбаралы Бобулов, Сагын Наматбаев, билим берvv министрлигин орун басары болуп торт беш киши экен. Делегацияны Озбек ССРи мамлекеттик басма соз камитетинин торагасы Н.Стрижнёв, жазуучу Нуралы Кабул коштоп жvрvштvптvр. Алар а дегенде Ташкент областынын кыргыздар жашаган райондорунда болушуп Жызак обласынын Достук районундагы Манас айылына келишти.

Меймандарды областык жоон топ атка минерлери тосуп алышты. Айылдык кулубка эл батпай, жолугушуу чон бактын ичинде болду. Эл менен баарлашуу ото жакшы маанайда оттв. Бирок эл жергиликтvv атка минерлерден бир аз корунгандай болуп койгойлор толугу менен айтылбай калды. Делегациянын андан аркы сапары Замин районун коздой уланылды.Тvш ооп Жети-Кечvвдогv М. Лермонтов атындагы кыргыз орто мектебине жетип келишти. Аталган мектептин директору озбек киши экен. Мектептин абалы

М.Анарбаев: "Эки элдин данакери эле"

Автор: Эралиев Жээнбек

08.09.2018 13:51 - Обновлено 10.10.2018 11:54

коноктордун зээнин кейитти. Бул абалды коруп раматылык Камбаралы Бобулов бул мектеп Ч.Айтматовдун "Биринчи мугалимдеги" "Дүйшондун мектебинен коп деле айырмаланбайт экен. Эгер мүмкүнчүлүк болсо бизге озбек тилдун мектептерден бир экоонун корсотсонүздөр" деп созун улады. Бирок, кун кеч болгондугуна байланыштуу башка мектептерге барыша алган жок. Бирок кызыгы жергиликтун бийлик ээлери туну бою областык базадан жаны парталарды алдырып мектептеги эски парталардын ордуна койдуруп коюшуптур. Мен муну улуу Айтматовдун аты аталгандан деп билдим.

Андан ары делегация мүчөлөрүн Бакмал районунун Муз-Булак айылындагы Ж.Боконбаев атындагы орто мектепте болушту. Мугалимдер жамааты, айыл тургундары жана окуучулар аларды копко кармашты. Жолугушуу абдан жогорку маанайда кызыктуу отту. Ошентип мамлекеттик делегация мүчөлөрүн оздорунун Озбекстандагы этникалык кыргыздыр жонундогу ой-пикирлери менен сунуштарын бир тууган эки мамлекеттин жетекчилигине жеткиришти.

Улуу жазуучу Ч. Айтматовдун түздөн-түз кийлигишүүсү менен 1992-93 ж. баштап кыргыз Республикасынын билим берүү жана илим министирлиги тарабынан Озбекистанда жашаган кыргыз жаштарына жогорку окуу жайларынан 30 бюджеттик орун болуп бериле баштады. Окууга кабыл алуу сынактары Озбек Республикасынын Билим берүү министрлиги тарабынан жыл сайын Ташкент, Андижан, жана Жызак шаарларындагы жогорку окуу жайларында откорулуп турду. Учурда ал сынактар Кыргыз Республикасынын Билим берүү жана илим министирлиги тарабынан Бишкек шаарындагы жогорку окуу жайларында откорулуп келет.

Андан бери бир топ мезгил өттү. Бул арада озбекистандык жүздөгөн кыргыз жаштары жогорку билимге, кесипке ээ болушуп түрдүү тармактарда эмгектенип жатышат. 1993-ж.дан тарта Озбек теле–радиосунан жумасына бир жолу бир сааттык кыргыз тилинди корсотуулар жана уктуруулар берилип келет. Кыргыз мектептери үчүн окуу куралдары кыргыз тилине которулуп басыла баштады.

Улуу жазуучу Озбекистанга көп эле жолу барып олго жетекчилери менен, адабий чойродогу чыгармачыл инсандар менен жолугуп турган. 1995 ж. декабрь айында Озбекистанга болгон кезектеги сапары учурунда аны Ташкент - Самарканд автожолунун Достук районуна кире бериште, жол боюндагы Манас айылынын тургундары тосуп алышкан. Тилекке каршы мен анда Израил мамлекетинде стажировкада жүргөндүктөн ал жолугушууга катыша алган жокмун. Жубайым, тарых мугалими Сулайманова Жийдеайым онунчу класта окуган уулум Марселди эрчитип Чикемдин китептерин алышып, дүрбогон элге кошулуп жолугушууга барат. Бирок элдин көптүгүнөн ал кишиге жакын барып китептерине кол кат алууга мүмкүнчүлүк болбойт. Жазуучу эл менен бир аз баарлашкандан кийин Жызак шаарына жоноп кетет. Ч.Айтматовко жолугуп кол кат алам деген жубайым такси жалдап Жызакты коздой жонойт. Улуу жазуучу менен жолугушуу үчүн областын бардык райондорунан элдер автобустарда ташылып келинген экен. Милициялар тосуп байкуш жубайым ал жерге да кире албай шаабайы сууп үйгө түн ичинде келет. "Ошондо сенин болбогонундан ушундай болду деп" ал алиге чейин кейип келет.

Чынгыз Айтматовдун чыгармаларын озбек окурмандары сүйүп окушат. "Жамила", "Кызыл жолук жал–жалым", "Бетме – бет", "Жаныбарым Гүлсары", "Биринчи мугалим", "Бото коз" сыяктуу чыгармалары 60 ж. аягынын баштап эле озбек жазуучусу Асил Ршидов тарабынан орусчадан озбекчеге которулуп ал чгармалар адегенде "Шарк Юлдузи" ("Чыгыш жылдызы") адабий журналына басылып андан кийин көп узабай эле озвнчо китеп болуп басмадан чыгарылып келет. Мен теңдүүлөр ошол чыгармаларды окуп тарбияландык жана эрезеге жеттик.

М.Анарбаев: "Эки элдин данакери эле"

Автор: Эралиев Жээнбек

08.09.2018 13:51 - Обновлено 10.10.2018 11:54

Ч.Айтматов улут дегенде, тектеш түрк тилдүү элдер жана алардын биримдиги дегенде оз ойун ар дайым ачык айтып келген. Ага мисал катары оз мезгилинде СССРдин Башкы прокуратурасы тарабынан козголгон "Озбек Иши" деген ишине байланыштуу озбек элин колдоп "Известия" газетасына жазган коломдү макаласын жана 1990-жылы Ошто эки бир тууган элдин ортосунда чыккан чыр-чатактан улам чыккан оор койгойлордү чечүүдө озбек элинин беделдүү ак сакал жазуучулары Одил Якубов, Пиримкул Кадировтор менен бир нече жолу Ошко барып эл менен учурашып, калыс создорун айтышып, эки элди ынымакка чакырганын айтса болот. Улуу жазуучунун Озбекистанда жашап жаткан этникалык кыргыздардын улут катары сакталып калышына кошкон салымы абдан чон. Улуу инсан Чынгыз Айтматовдун жаркын элеси озбекистандык кыргыздаодун жүрөгүндө түбөлүккө сакталып кала берет.

* * *

Мирсаид Анарбаев - Ж.Баласагын атындагы КУУнун доценти